

S V E T
V R T N I H
Ž I V A L I

Ivan Esenko

S V E T
V R T N I H
Ž I V A L I

ZALOŽBA
DRUŽINA

Uvodnik	6
Zelenjavni vrt	9
Okrasni vrt	33
Trata	45
Živa meja	59
Kamen na vrtu	73
Mlaka	83
Sadovnjak	93
Zgradbe	107
Najpomembnejše poglavje	121
Voluhar	127
Krt	135
Beloprski jež	139
Netopirji	143

147	Kanja
151	Gnezdilnice za ptice
179	Lesna sova
189	Obročkanje ptic
193	Nevsakdanji pernati obiskovalci vrtov
205	Nekaj besed o gosenicah na vrtu
209	Opraševalci
219	Fotografiranje in risanje
225	Krmilnica za ptice
235	Hrana za ptice
249	Gostje ptičje krmilnice
295	Literatura
299	Indeks

Kpisanju te knjige so me tako kot pri vseh prejšnjih nagovorile izključno izkušnje oziroma znanje, pridobljeno iz lastne prakse. Kadar za tistim, o čemer govorim ali pišem, ne stoji moja lastna izkušnja, si sploh ne drznem govoriti, kaj šele pisati. Moja vrtna orodja niso le motika, lopata in grablje, temveč tudi fotoaparatus, beležnica, nemalokrat tudi skicirka, akvarelne barve, svinčniki in pisalo, če je tisti hip pri roki. Računalniška tipkovnica postane moje orodje zvečer ali celo ponoči, vmes pa me pogosto zmoti lesna sova pred oknom ali zalaja srnjak v sadovnjaku. Nemalokrat pa tudi lisjak, ki v kompostniku stika za malimi glodavci. Ko spomladi »štiham« vrt, me na stebričku plota spremlja fotoaparatus, tako za vsak primer, če bom pri delu kaj zanimivega izkopal iz zemlje. Takrat imam na fotoaparatusu pritrjen makroobjektiv, ker že vnaprej vem, da posebno velike živali v vrtnem okolju verjetno ne bom našel. Pri opisovanju živalskih vrst ne delam razlike med majhnimi in velikimi, kajti velikost živih bitij pri vzpostavljanju ravnovesja v okolju vsekakor nima nobene zveze. Še več, majhna bitja imajo celo večjo težo, ker so neopazna in mnogokrat nerazumljena. Zagotovo so mikroorganizmi pokončali v svetu več ljudi kot velike zveri, ali poteptali sloni ali požrli krokodili. Prav tako je svet odvisen od oprasovalcev, ki so povečini majhni, drobni in neznatni, veliki in opaznejši smo samo uporabniki plodov uspeha njihovih storitev. Naš domači vrt je raziskovalna postaja, kjer že vrsto let sistematično preučujem živi svet. Večina ugotovitev, ki jih opisujem, izvira iz tega vrta, ki je zaradi bližine gozda in samega načina vrtnarjenja deležen številnih obiskovalcev iz živalskega sveta. Ker na vrtu žanjemo uspehe, vem, da delam prav, neuspehe pa s pridom uporabljam kot učni material. Tudi gozd, ki obdaja naš dom, je pomemben dejavnik. Takrat ko z motorno žago in sekuro rovarim po njem, ko trebam podrast in drvarim, se nenehno oziram na živi svet, ki me nehote opozarja nase iz vsakega grma. Sporočil iz narave v neposredni bližini našega doma in v njem samem nam ne manjka.

Vrt je posebno okolje. Ob njegovi omembi najprej pomislimo na ograjen kos sveta, kjer pridelujemo zelenjavo in vrtno cvetlice, na travnato preprogo in sadna drevesa. Na boljših vrtovih se zrcali gladina mlake, z velikimi plavajočimi listi in cvetovi lokvanja in žabami, tistimi zelenimi, ki rade poležavajo na plavajočih listih. Na tem malem svetu smo gospodarji in na njem počenjamo tisto, kar nam lepša življenje. Tu najdemo uteho po napornem delovnem dnevu in ob osebnih težavah, ki nas tarejo, pridelujemo zelenjavo in poslušamo ptičjo pesem. Vrt je najboljši prostor za malčke in odraščajoče otroke, kajti tu sta varnost in stik z naravo z roko v roki. Vrtnariti pomeni zdravo živeti. Uporaba vrtnega orodja pod milim nebom pomeni telovadbo, s katero se še zdaleč ne more primerjati noben najsodobnejši fitness center. Vrt je najprijaznejše okolje za starostnike. Gibanje v njem jim lepša življenje, lajša tegobe in posledično podaljšuje življenjsko dobo. Vrt niso samo urejene gredice, na katerih uspevajo solata, korenje in okrasne nasaditve, temveč tudi življenjski prostor množici živalim, ki sodelujejo pri vrtnarjenju in jih zato prištevamo med pomočnike. Nekatere nam pa lahko tudi krepko kvarijo vrtnarsko veselje. Razmerje med prvimi in drugimi je tisto, ki ob naših vrtnarskih veščinah določa naš uspeh oziroma količino pridelka. Če bomo prisluhnili govorici narave ali ji vsaj sledili v mejah naših zmožnosti in časa, ki ga imamo na voljo, bo postal vrt priljubljen del našega doma, kjer se bomo radi zadrževali in se ukvarjali z njim v vseh letnih časih.

Osveščeni ljubitelji na svojih vrtovih ne uporabljamo pesticidov, tudi tistih »dovolenih« ne. Ljudje smo okolje onesnažili, okrnili in ga razvrednotili v tolikšni meri, da lahko na vsakega, ki ga opazimo, da na vrtu, pa čeprav njegovem, uporablja pesticide, glasno kažemo s prstom. V času, ko tarnamo, da je hrana s trgovinskih polic kontaminirana z množico kemijskih pripravkov, je naravnost absurdno, da pri lastni pridelavi zelenjave in sadja tudi sami uporabljajo kemična sredstva.

Avtor

Zelenjavni vrt

Zelenjavni vrt imenujemo prostor, na katerem pridelujemo zdravo rastlinsko hrano. Delo na vrtnih gredah pomeni provinski stik s prstjo, sejanje in sajenje vrtnin pa nas postavlja v vlogo dirigentov življenja rastlin, ki smo jih vnesli v ta negovani svet. Solata, korenje, čebula in cel niz drugih kulturnih rastlin, ki jih prepoznamo na naših krožnikih, po lepoti in zanimivosti prav nič ne zaostajajo za divjinskimi rastlinami. Ker se v njih zrcalijo naš trud, znanje in ljubezen, jih imamo zaradi tega še toliko rajši. Sonaravni vrt je odlično okolje za živali. V njem se le nekatere pojavljajo kot težavne, medtem ko je večina nemotečih ali s svojim delovanjem in načinom življenja celo sodelujejo pri vrtnarjenju. Težavne živalske vrste so v uravnovešenem številu povsem nemoteče. Priderek nam uničujejo šele takrat, kadar se namnožijo. Namnožijo pa se predvsem zaradi tega, ker smo onemogočili njihove plenilce, zaradi česar se lahko nemoteno razmnožujejo. V divjinskem svetu do takšnih nepravilnosti seveda ne prihaja, kajti tam s taktirko ne maha človek ...

« Vrt naj bo tako velik,
kolikor imamo vrtnarskega
znanja in razpoložljivega časa.
V nasprotnem primeru nam bo
v breme, vsako delo na njem pa
odvečno in nebodigatreba.

Urbani vrt, v katerem se na spontan način prepletajo zelenjavnice in okrasne rastline.

« Isti urbani vrt (s prejšnje strani), v katerem lastniki s plevi obračunavajo zgolj z motiko, ne s škropivi, pridelek na njem pa je obilen (vrt Kristine Žerdoner, Petrovče, 2006).

^ Zelenjavni vrt turistične kmetije Pri Lazarju nad sotočjem Save, Kamniške Bistrice in Ljubljane.

^ Kraški zelenjavni vrt, pred burjo zavarovan s kamnitim zidom.

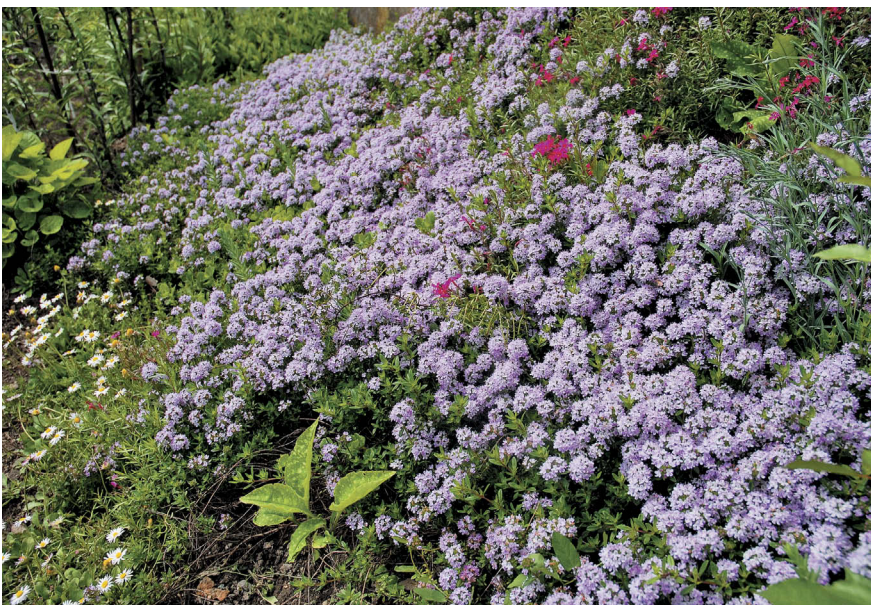
Naš domači, novo oblikovani zelenjavni vrt, kombiniran z dvignjenimi gredami in klasičnim ograjenim vrtom, postavljen na rob sadovnjaka (Kucja dolina, 2016).

Nov vrt s posevki in okrasnimi nasaditvami v klasični obliki ali gartelj, kot ga tradicionalno imenujemo.

Imenitno prikazan vrt v Arboretumu Volčji potok (2006). Izstopa predvsem žarkasta razporeditev gredic, osrednja je ograjena s pušpanom in nasajena z okrasnimi rastlinami; slikovito pa sta predstavljena tudi dva tipa vrtnih ograj in enostaven, toda kljub temu vpadljiv portal.

Znotraj vrtno ograje ...

Timijan lahko oblikuje obsežne cvetoče zaplate, ki privabljajo predvsem medonosne čebele.

› Vrtiček z dišavnicami in zelišči je lahko kar okenska polica.

